

6. Твардовський Я. Інша молитва. Вибрані вірші. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2015. 224 с.
7. Ястремська Т. Картина світу і концепти: проблема (пере)осмислення: *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 2020. Вип. 33. С. 394–410.

Ірина Бабій,

кандидат філологічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;

Алла Боднар,

студентка факультету філології і журналістики,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

СЕМАНТИКА ПОРІВНЯЛЬНИХ КОНСТРУКЦІЙ У РОМАНІ

МАРІЇ МАТІОС «ЖІНЦІ МОЖНА ДОВІРЯТИ»

Одним із перспективних напрямків сучасних лінгвістичних досліджень є всебічний аналіз ідіолектів письменників. Важливими мовними одиницями, що підкреслюють оригінальність та самобутність творчого стилю автора, виступають засоби образності, зокрема порівняльні конструкції.

Українські лінгвісти ґрунтовно вивчають проблему функціонування у структурі художнього тексту компаративем як семантичних засобів стилетворення, а саме: співвідношення порівняльних структур з метафоричними розглянули В.М. Вовк, Л.Ф. Присяжнюк, охарактеризували порівняння в межах фразем Л.І. Лебедєва, М.Ф. Алефіренко, А.М. Найда, компаративеми як засіб формування індивідуального авторського стилю проаналізували О.І. Марчук, Л.І. М'яснінкіна. Питання семантики порівняльних конструкцій досліджували В.І. Кононенко, Н.П. Шаповалова, Л.В. Голоюх. Актуальність таких досліджень зумовлена ще й тим, що «сучасні українські автори художніх текстів активували пошуки оновленої системи письма, принаймні частково відмовились від традиційних форм текстотворення, взяли на озброєння модерні засоби образності, залучили словесні новотвори, розширили межі літературного стандарту, експлікували живе розмовне мовлення» [1, с. 253].

Метою нашої роботи є проаналізувати різноаспектність семантики компаративем в ідіостилі Марії Матіос.

Об'єкт дослідження – художнє мовлення сучасної української письменниці Марії Матіос. Предмет дослідження – порівняльні конструкції в романі «Жінці можна довіряти».

Ідіолект Марії Матіос багатий на вживання семантично різнопланових компаративем. Історичний розвиток народного світогляду зумовив виникнення традиційних (стійких) порівнянь, в семантиці яких відчутні фольклорні образи. Відтворюючи національний колорит, вони надають тексту образного увиразнення, лаконічності, експресивності. Авторка активно вводить у текст такі порівняння, наприклад: «Трудитися в поті чола, як бджілка» [2, с. 95], «прийшовши у гуртожиток, голодний, мов вовк...» [2, с. 193], «мов наврочена, я годинами сиділа на підвіконні» ...» [2, с. 253], «сам він – як бугай» [2, с. 270], «На тому далекому їхньому минулому все одно лежить важке, мов камінь, табу» [2, с. 386], «я в поїзді спав, як убитий» [2, с. 420], «що ти від цього танеш, як цукор» [2, с. 514].

Варіантні типи стійких компаративем – порівняльні конструкції фразеологічного типу, вони теж наповнюють текст емоційним забарвленням та містять оцінність: «Він про себе мовчить, як риба об лід» [2, с. 130], «Обмежена, як попова жінка» [2, с. 293], «зневолена страхом людина піде, як теля на мотузці» [2, с. 359], «Чутки поширювалися, як брехня по селу» [2, с. 389], «Пішов зі Львова на підвищення, як по маслу» [2, с. 482], «то навіть мені ревіти, як воліві, хочеться» [2, с. 495].

Цікавими з погляду семантики є порівняльні конструкції, у яких компаратором є прислівниково-прийменникова модель «як ніколи»: «Я себе почувала ошуканою, як ніколи» [2, с. 339], «Тихим, як зазвичай, але водночас владним, як ніколи до цього, голосом запитала» [2, с. 426], «Всі вони зараз посміливішали, як ніколи» [2, с. 465].

Оригінальність творчого стилю письменниці засвідчують індивідуально-авторські компаративеми: «Я писала книжки – ніби зшивала циганську ковдру» [2, с. 16], «і безбарвним голосом – рівним, мов креслярський кульман, повідомив» [2, с. 191], «[заперечні слова] змішуються

в голові, мов більярдні кульки» [2, с. 230], «Флоріана...могла жонглювати сімома-вісьмома мовами, як клоун у цирку надувними кулями» [2, с. 311], «бабраюся в ній [у сповіді], як хірург у гнійній рані...» [2, с. 383], «[багато речей чи подій у світі], заштовхуємо в пам'ять чи підсвідомість, як оббитий ганчір'ям і підпалений факел в осине гніздо» [2, с. 384], «Спогади неможливо зішкребти з пам'яті, як задавнене болото на черевиках» [2, с. 514], «Їхня любов була рівна й безперешкодна, як німецький автобан» [2, с. 576], «Кульовою блискавкою влітає давній спогад» [2, с. 618].

У результаті здійсненого аналізу виявлено, що в романі «Жінці можна довіряти» об'єктами порівняльних конструкцій часто виступають:

- назви людей: «Хоннекер її приймав, як англійську королеву» [2, с. 63], «Хоча Вінярчук щиро тішився...як маленький хлопчик» [2, с. 101], «Він дивиться на нас, як на вередливих дітей» [2, с. 284], «і Андрій, як школяр, слухняно всідається на його краєчок» [2, с. 596];
- назви тварин: «Молоді хлопці спортивної статури...накидаються, як голодні хижакі на здобич» [2, с. 351], «ви здоровий, як жеребець» [2, с. 448];
- назви птахів: «Мокла, мов зюзлик» [2, с. 442];
- назви рослин: «Колотили словами, як грушу» [2, с. 527], «Доходи компаній зростали, як гриби» [2, с. 552];
- назви предметів: «Гидке, липуче, мов стрічка для мух, передчуття тривоги» [2, с. 203], «і густе, потьмяніле на сонці листя, що лиже скло, нагадує «двірники» на склі автомобіля» [2, с.599];
- назви явищ природи: «її погляд зненацька набрякає підозрою, як дошова хмара вологою» [2, с. 18], «поворот ключа в замку скидається на грім у небі» [2, с. 349];
- найменування національних страв: «Задорожний і справді такий якийсь м'який, ніби кулеша» [2, с. 125], «ними [мертвими партійними брендами], торгують, як пиріжками» [2, с. 387];
- рідше – назви міфічних істот: «змія-спокусника» [2, с. 253] та медичних термінів: «І ця мітка – як родима пляма» [2, с. 240], «Здавалося, його

[страх], можна помацати, мов чиряк чи пухлину» [2, с. 273] «Це, як фурункул, який довго не прориває» [2, с. 496].

До активно вживаних письменницею належать порівняння, у яких суб'єкт і об'єкт знаходяться в межах одного лексико-семантичного поля, зокрема, «людина-людина»: «твої родичі, як багато інших людей» [2, с. 95], «хто вихований, як ти» [2, с. 300], «Там же такі ж люди, як і ми з тобою» [2, с. 325], «таких, як я, почвар, повірте, не бракує» [2, с. 479], «ми з допомогою таких, як ви, помічників, будемо далеко» [2, с. 631].

Яскраву образність творять асоціативні порівняльні конструкції, де об'єктом зіставлення є побутові або обрядові події з життя людей: «останніми тижнями двері, як на Різдво колядникам» [2, с. 10], «три дні вилежала, ніби після пологів» [2, с. 20], «ти стаєш ... як папороть на Купала» [2, с. 125], «На офіційних прийняттях не цокаються, як на весіллі» [2, с. 369], «як перед причастям, висповідався» [2, с. 534].

Емоційно забарвлені порівняльні конструкції досить поширені в художній палітрі тексту роману «Жінці можна довіряти». Здебільшого це компаративами з позитивним емоційно-естетичним забарвленням: «ти стаєш не матіолою, а вогненною квіткою» [2, с. 125], «його зелені очі світяться так, ніби відбивають блискуче миготіння зірок» [2, с. 290], «і голос її жебонить, як літня тиха водичка в обмілілому потоці» [2, с. 583]. Іноді авторка навпаки вживає порівняння з негативним емоційно-оцінним настроєм, наприклад: «Чим оратор порожніший, як бубон, – тим краще говорить» [2, с. 496], «нишпорки-журналісти» [2, с. 537].

Серед всієї парадигми порівнянь особливу нішу займають і жартівливі «позитивні» порівняння з доброзичливою семантикою: «Це не любов, Маріє. Це – як вітрянка у дітей чи «свинка» [2, с. 296], «що ти промуркав під моїм боком цілу ніч, як голодний котяра?» [2, с. 578], і порівняння з виразним іронічним, подекуди саркастичним відтінком: «маємо власний острів свободи – свою дискотеку» [2, с. 42], «Але соромливо опускають очі, як яка вулична пройда, що прикидається незайманкою» [2, с. 493].

Семантичне розмаїття порівняльних конструкцій у романі «Жінці можна довіряти» засвідчує майстерне володіння Марією Матіос мистецтвом

творення образності, яке надає художньому тексту нових барв, об'єднує твір у цілісну палітру, що репрезентує індивідуально-авторську самотність ідіостилю письменниці.

Список використаної літератури:

1. Кононенко В.І. Прагматика художнього тексту: пошуки новостилу: монографія. Київ; Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2021. 365 с.

2. Матіос М. Жінці можна довіряти. Роман: Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2024. 640с.

Елеонора Палихата,
доктор філологічних наук, професор,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

РОБОТА ЗІ СЛОВНИКАМИ

ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ УСНОГО МОВЛЕННЯ

УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Уміння правильно говорити, вимовляти й наголошувати слова тісно пов'язане з культурою усного мовлення, з дотриманням мовних норм, комунікаційних якостей мовлення як показників мовленнєвої культури, паралінгвістичних засобів, логіко-емоційної виразності, використання форм ввічливості. Здобувачі освіти, які хочуть заслужити імідж культурної людини, бути корисними соціуму і самому собі, повинні постійно працювати над удосконаленням культури свого мовлення, використовуючи різні джерела інформації, зокрема й словники української мови, які є важливим засобом розвитку мовленнєвої компетентності.

Культура сучасної української літературної мови і мовлення була предметом наукових студіювань низки вчених-філологів, серед яких: С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, Н. М. Сологуб, Г. М. Сюта, С. Г. Чемеркін, Я. К. Радевич-Винницький, Л. В. Струганець та ін.; вчених-лінгводидактів: М. Г. Стельмахович, М. І. Пентилюк, В. Я. Мельничайко, Е. Я. Палихата, О. П. Орлова, Л. О. Штафірна та ін.